

Радмило Маројевић

ЛЕКСИКАЛИЗАЦИЈА ПРЕДЛОШКО-ПАДЕЖНИХ ВЕЗА И СРОДНЕ ПОЈАВЕ КАО ЛИНГВОТЕКСТОЛОШКИ ПРОБЛЕМ (на грађи Његошевог спјева *Шћейан Мали*)

У серији радова, чији је овај чланак завршни сегмент, разматрају се примјери погрешног рашчлањивања ријечи насталих лексикализацијом синтагматских веза, тј. синтаксичком творбом, и њихов однос према синтагматским везама које нису лексикализоване, у првом издању Његошевог спјева *Шћейан Малої* уз поредбену анализу с *Горским вијенцем* и *Лучом микрокозма*. Растављено, састављено, полусастављено, тј. с дивизом, и растављено у акценатском а састављено писање у критичком и основном издању размотрени су у претходним радовима, а овдје се диференцирају предлошко-падежне везе које су потпуно адвербијализоване од оних у којима је адвербијализација непотпуна, па се пишу растављено, и оних које су граматикализацијом прешле у предлоге.

Кључне ријечи: Петар II Петровић Његош, спјев *Шћейан Мали*, спјев *Горски вијенац*, спјев *Луча микрокозма*.

This paper is a final part of a series of papers which have analyzed the examples of the incorrect division of words created by the lexicalization of syntagmatic relations, i.e., syntactic formation, and their relation to non-lexicalized syntagmatic relations, in the first edition of Njegoš's epic poem *Stephen the Little*, compared with *The Mountain Wreath* and *The Ray of the Microcosm*. The previous papers have discussed the joined, half-joined (with a dash), and unjoined words, as well as the words which are unjoined in the accentuated edition while joined in the critical and basic edition. In this paper the fully adverbialized prepositional phrases are differentiated from the ones which are not fully adverbialized, thus not joined in writing, and the ones which are grammaticalized into prepositions.

Key words: Petar II Petrović-Njegoš, the epic *Stephen the Little*, the epic *The Mountain Wreath*, the epic *The Ray of the Microcosm*.

1. ПРИСТУП. У издању *Шћейана Малої* требало је рјешавати бројна текстолошка питања, исправљати штампарске и редакторске грешке првог издања и освјетљавати „тамна мјеста” у тексту, па и примјере неадекватне вербализације текста.

(1) Вербализација текста, тј. рашчлањивање текста на ријечи као самосталне лексичке, лексичко-граматичке и граматичке јединице, један је од примарних текстолошких задатака. Писање растављено, којеу је посвећен рад у *Српском језику* (МАРОЈЕВИЋ 2021а), састављено, које је било предмет разматрања у претходном раду у нашем часопису (МАРОЈЕВИЋ 2021б), полусастављено, тј. с дивизом, те растављено у акценатском а састављено у критичком и основном издању, којима се бавимо у трећем раду серије, овога пута у *Зборнику радова Филозофској факултету Универзитета у Приштини* (МАРОЈЕВИЋ 2021в) – заснива се на теоријској концепцији о вербализацији текста (подјели текста на ријечи).

(2) У нашем критичком издању *Шћејана Малої* састављено се пишу, уз одређене изузетке, предлошко-падежне и предлошко-прилошке везе које су се потпуно адвербијализовале, као и сраслице састављене од два прилога, уз обавезно преношење акцента гдје су за то постојали фонетски услови. И управо ти изузеци, с непотпуном адвербијализацијом, и с необавезним преношењем акцента, као и они који су условљени потребом различите ортографске презентације хомонимичних прилога и предлога, наметнули су издвајање оваквих примјера из општих расправа о растављеном (Маројевић 2021a) и састављеном писању (Маројевић 2021b).

(3) У загради последије примјера наводимо како су они одштампани (растављено или састављено) у првом издању, Андрије Стојковића. Друге приређиваче цитирамо онда кад је вербализација била повезана с разјашњењем тзв. „тамних мјеста”.

(4) У овом, као и у другим радовима ове серије, користимо термин „ортографема” у значењу ‘ортографска презентација лексичких, лексичко-граматичких и граматичких јединица’. Примјере смо систематизовали на оне у којима се лексикализују или нелексикализују именичке (т. 2), придјевске (т. 3) и замјеничке предлошко-падежне везе (т. 5), предлошко-прилошке везе (т. 4) и на оне у којима је остваривана непотпуна граматикализација, непотпун прелазак у предлог (т. 6). Закључно поглавље, под насловом „Исходи” (т. 7), посвећено је типологији разматраних ортографема с аспекта оствареног текстолошког резултата.

2. (НЕ)ЛЕКСИКАЛИЗОВАНЕ ИМЕНИЧКЕ ПРЕДЛОШКО-ПАДЕЖНЕ ВЕЗЕ. Размотримо, на првом мјесту, везе предлога и падежног облика именице које се налазе у процесу лексикализације. Са аспекта вербализације текста оне се сврставају у састављено или у растављено писање, мада је границу сложено одредити.

2.1. Растављено се пишу предлошко-падежне везе које се нису (потпуно) адвербијализовале, у којима именица чува своје значење и може да не преноси акценат на предлог.

(1) Растављено се пише веза предлога *на* и именице *зло* и онда кад је именица под акцентом, у функцији објекта: сакуп овај на злѝ не приличи [ШМ 135]; Турци спремни на злѝ црногорско [ШМ 754]; те вас на злѝ учи и подбада. [ШМ 3072], и онда кад акценат преносимо на предлог, у функцији адвербијала начина: на зло име употребит царско [ШМ 2857] и адвербијала циља: те пѝдјарѝ листом Црнѝгѝрце / на зло наше и на пакѝст тѝшкѝ – [ШМ 3515–3516]. Треба истаћи да израз *на злѝ црногорско* значи ‘да би чинили зло Црногорцима’, а израз *на зло наше* – ‘како би нама причинили зло’. И у првом издању примијењено је растављено писање: **на зло** (с. 14, 39, 143), с великим словом на почетку стиха: **На зло** (с. 133, 163).

Ни у стиху *Луче микрокозма*: на зло твоје толико ражегло – [ЛМ 249 (I 49)] није посвједочен прилог *назло него жива предлошко-падежна веза (*на зло*), али је она у саставу фразеологизма *на зло ѝвѝје* (у значењу ‘на твоју несрећу’, тј. теби за несрећу) па реконструишемо преношење акцента на предлог.

И у првом издању одштампана је растављено: **На зло** (с. 12). И у стиху: Адама је на злѡ превластио [ЈИМ 1144/45 (III 274/275)] (у строфи гдје је један стих недостајао, па га је Сарајлија реконструисао на један а ми на други начин и на другом мјесту) могло би се реконструисати преношење акцента на предлог, и то бисмо учинили да је пјесник употријебио народни фразеологизам *на зло навео*. Израз је ауторски трансформисан и у њему је предлошко-падежна веза *на злѡ* наглашена, па зато акценат не преносимо. И у првом издању примијењено је растављено писање: **на зло** (с. 43).

(2) Растављено се пише веза предлога *на* и акузатива именице *сила* – *на силу*: оно свијет и на силу хоће. [ШМ 1182], као и у првом издању: **на силу** (с. 60).

(3) Као и у првом издању: **на страну** (с. 94, 105, 108, 152, 153, 155), растављено се пише веза предлога *на* и акузатива именице *сѣра̀на* (иако се на предлог преноси акценат: *на сѣра̀ну*): *Ислазе љавари на сѣра̀ну и воде Шћейана међу собом*. [ШМ -1963]; па се нешто занесох на стра̀ну: [ШМ 2207]; *Шћейан се дѣже, среѣе ѿа и одведе на сѣра̀ну*, [ШМ -2285]; *Књаз не одговори ништа, неѡ се срдиѡ на сѣра̀ну на̀нѣ*. [ШМ -3271]; Све на стра̀ну друго да туримо, [ШМ 2207]; *Уклања се Теодѡсија мало на сѣра̀ну*. [ШМ -3328].

(4) Растављено се пише веза предлога *на*, на који се преноси акценат, и акузатива именице *виђело* (*вѣдијело*): на виђело ниђје да ми знамо. [ШМ 1284]; ал нијесу мрзѡст на вид'јело [ШМ 2210]; тад ће ѡист дјело на вид'јело – [ШМ 2904], као и у првом издању: **На виђело** (с. 64), **на видјело** (с. 105, 135).

(5) Растављено се у 2293. стиху пише веза предлога *на* и акузатива множине (старе двојине) именице *у̀сѣа* (услова за преношење акцента нема):

Духѡвниче, све на уста причај –
што си доша и рашта си доша.
Не може се никад исписати
ка̀ из у̀ста у у̀ста предати:
[ШМ 2293–2296].

Предлошко-падежна веза *на у̀сѣа* има значење 'усмено', али се она није адвербијализовала јер није ни постојала у једној усменој култури каква је била црногорска тога времена. То је очигледно адаптирани русизам, при чему је руски прилог *у̀стно* „етимологизован”, преведен у предлошко-падежну везу. У корист растављеног писања говори и игра ријечи у 2296. стиху. Предлошко-падежна веза *на у̀сѣа* посвједочена је и у стиху: Ти на уста поздрави везѣра [ШМ 3152]. Растављено писање примијењено је већ у првом издању, у оба контекста: **на уста** (с. 109, 147).

(6) Растављено се пише веза предлога *у* и акузатива именице *бѣсѣрв* – у *бѣсѣрв*: нѡ је главом у бѣсѣрв утека. [ШМ 1318, **у бестрв** (с. 66)]. Преношење акцента на предлог *у* изостаје јер је (старо) преношење остварено у претходној творбеној фази, у именици *бѣсѣрв* и у прилогу *бѣсѣрва*.

(7) Растављено се пишу компоненте фразеологизма *ни за везу* у значењу 'нипошто': доћ ни један ни за везу неће; [ШМ 998, **ни за везу** (с. 52)].

(8) Растављено се пишу компоненте фразеологизма *й̆д̆г но̆е* (метати, турити): Црну Гору по̆д ноге метала? [ШМ 1486]; своју срӗћу по̆д ноге турисмо [ШМ 3396], као и у првом издању: **под ноге** (с. 73, 158).

(9) Реконструишемо растављено писање везе предлога *без* и генитива именице *д̆бзир* (уз факултативно преношење акцента које је у савременом језику уобичајено) – *б̆з обз̆ира*, и то не само у 2375. стиху спјева (121. шеснаестерцу):

Бјежи паша б̆з обз̆ира
й̆ без по̆ла војске своје:
[ШМ 2375 (121)],

у коме се жива предлошко-падежна веза наставља у сљедећем осмерцу, него и у претходној потврди: Ја побј̆зи но̆ћу б̆з обз̆ира. [ШМ 233]. Растављено писање примијењено је и у првом издању: **без обзира** (с. 18, 113).

(10) Растављено се пише, као и у првом издању: **из најбоље** (с. 171), веза предлога *из* и генитива именице (суперлатива супстантивизираниог придјјева женског рода) *нӑјбољӑ*, уз преношење акцента које се реконструише у аутентичном изговору: али треба пӑзит' й̆з најбоље [ШМ 3724]. Састављено писање сугерисало би погрешну перцепцију да је ријеч о срастању предлога *из* и суперлатива прилога *нӑјбоље.

(11) Растављено се пише веза предлога *без* и генитива именице *й̆реша* и поред тога што се препоручује преношење акцента на предлог (*б̆з й̆реш̆ӗ*): Што лудујеш б̆з преш̆ӗ Лазаре, [ШМ 981, **без преше** (с. 51)].

(12) Растављено се пише веза предлога *йо* и датива именице *име*: *а й̆о-сланйци с̆у й̆д̆ имену* [ШМ -845, **поимену** (с. 45)]; (Пугачев га по̆ имену зваху) [ШМ 3969, **по имену** (с. 181)]. У првом примјеру, који је у првом издању одштампан састављено, у савременом језику се користи прилог *йоименце*, а у другом се израз стварно односи на презиме (у савременој транскрипцији: Пугачов, према изговору). Именица *име* у примјерима има шире значење (значење антропоним).

Конструкција пак *од имена* је русизам (руски: *от имени* 'у име'): *Теодосија Мр̆којевић од й̆мена оба владике [...]* моли Ес̆й̆р[и]јуса да дӑге блӑословен̆о й̆исмо [ШМ -3064]; од имена цијела народа: [ШМ 3383] и пише се, наравно, растављено, почев од првог издања: **од имена** (с. 142), **Од имена** (с. 157).

2.2. Састављено се пишу именице с окамењеним предлогом, тј. предлошко-падежне везе које су се потпуно адвербијализовале и у којима се обавезно преноси акценат на предлог.

(1) Састављено се пише адвербијализована веза предлога *на* и именице *здравље* у благослову као фразеолошком жанру: Нӑздравље ти! Вјешто је й̆ск̆ӑп̆й̆, [ШМ 2537, **На здравље ти!** (с. 121)].

(2) Састављено се пише прилог *ўвис*, настао синтаксичком творбом од предлога *у* и акузатива именице *вис*: који скачу увис к небесима! [ШМ 1384, **у вис** (с. 68)]; бацам капу увис к небесима, [ШМ 1738, **у вис** (с. 85)]; све би

пòĵā и увис скакао – [ШМ 1384, **увис** (с. 99)]; увис Турци побацаше лѣстом – [ШМ 2233, **У вис** (с. 105)]. У првом издању, дакле, састављено је одштампан само један примјер.

У *Лучи микрокозма* употријебљен је, из силабичких разлога, прилог *ѡвисину*: кад стубове ѡвисину попну [ЛМ 719 (II 169)]. Ми прилоге-преведенице, уз наведени то су још *ѡврѣх* и *ѡнизину* у стиху: часом ѡврѣх, часом ѡнизину, [ЛМ 799 (II 249)], пишемо састављено. Све те прилоге Његош је употријебио под руским утицајем, тачније: превео је руске прилоге *ввысь*, *вверх*, *вниз*. У првом издању одштампани су растављено: **у высину** (с. 28), **у врѣхъ**, **у низину** (с. 31).

(3) Састављено се пише прилог *ѡбрдо*, настао синтаксичком творбом од предлога *уз* и акузатива именице *брдо*: принудио да узбрдо тече? [ШМ 1380, **уз брдо** (с. 68)]. Додуше, овдје је граматички могуће полазити и од живе предлошко-падежне везе *уз брдо*, с растављеним писањем, али би то било мање контекстуално увјерљиво.

(4) Састављено се пише прилог *изненада*: изненада нас забуши листом – [ШМ 134, **Из ненада** (с. 14)]; рат објави као изненада [ШМ 2650, **из ненада** (с. 126)].

(5) Састављено се пише прилог *бѣспрестѣана*: Бранише се седам данѣ / девет братѣ бѣспрестѣана, [ШМ 2155 (83), **без престана** (с. 103)]. Прилог *бѣспрестѣана* несумњиво је адаптирани русизам, примљен усмено (р. *беспрестанно* ‘непрестано’). У руском прилог је настао адвербијализацијом од придјева *беспрестанный*, који је са своје стране образован суфиксацијом помануте предлошко-падежне везе, која у руском више није у живој употреби.

У спјеву је посвједочен и домаћи прилог *нейресѣано* [ШМ 1520, -1686, -2608, 3667], али он није представљао проблем с аспекта вербализације текста.

(6) Састављено се пишу везе проклитика с именицом *лијек*, и то не само предлога *за* с акузативом у значењу ‘маличко, овлаш’: *Бѣлер-бѣѣ, намрѣиен, зѣлијек ѣм даје знак ѣоздрава ѣлавом*. [ШМ -848] и предлога *без* с генитивом у значењу ‘непоправљиво’: *Зли су Турци, пашо, безлијѣка*. [ШМ 1132], који су састављено одштампани и у првом издању: **залијек** (с. 45), **безлијѣка** (с. 58) него и веза рјечце *ни* с генитивом у значењу ‘нимало, никако’: то ми не да мира нилијѣка, [ШМ 154], која је у првом издању одштампана растављено: **ни лијѣка** (с. 15). Растављено писање сугерисало би живу граматичку везу с именицом *лијек* (као да израз значи *то ме не лијѣчи).

2.3. Прилози настали адвербијализацијом предлошко-падежне везе пишу се растављено да би се разликовали од својих хомофона (= исти изговор) који су граматикализацијом прешли у предлоге, тј. да с њима не би били и хомографи (= исто писање).

(1) Растављено се пише веза предлога *на* и именице *крѣј – *нѣ крѣј*: он је сѣб’јен нѣ крѣј ѡд свијѣта [ШМ 3087, **на крај** (с. 143)]; нѣ крѣј му се стат не може нигда – [ШМ 106, **На крај** (с. 13)]; и с њима се нѣ крѣј не долази [ШМ 3544, **на крај** (с. 164)].

Последња два примјера у претходном, основном издању били су одштампани састављено: *накрāj* (МАРОЈЕВИЋ 2018: 294, 430), сада дилему рјешавамо у корист растављеног писања пошто је ријеч о фразеологизираним изразима.

Састављено пишемо предлог *накрāj* (с генитивом), посвједочен у *Горском вијенцу* у три стиха: Нови Граде сједјш накрај мора [ГВ 1210]; тѣ ја стрчи брже накрај поља – [ГВ 2552]; нѡ то брдо накрај поља јечи [ГВ 2557].

Растављено се пише веза предлога у и именице *крāj и поред тога што се акценат обавезно преноси на предлог – *ѹ крај*: *Огоше сви на речена мјесѣа да дочекају Турке, а Шћеѣан се сакрије неѣе ѹ крај*. [ШМ -845, у **крај** (с. 44)].

И у *Горском вијенцу* растављено се пише жива веза предлога *на* и у с именицом *крāj и поред тога што се у аутентичном изговору препоручује преношење акцента на предлог – *на крај*, *ѹ крај*: па сам стога *на крај* и утека [ГВ 1248]; Колике су с краја *ѹ крај* Млетке, [ГВ 1517]. Веза предлога *на* и именице *крāj посвједочена је и у *Лучи микрокозма*, и пишемо је растављено – *на крај*: *на крај* бјеше дошла паденија, [ЛМ 519 (319)], као и у првом издању: **На край** (с. 21).

Састављено се пише предлог *ѹкрај*, посвједочен у *Горском вијенцу*: *Кад присједох мало украј поља*, [ГВ 2555]; *украј ватре сједе да се грије*. [ГВ 1287].

(2) Састављено пишемо и предлог *ѣскрај*, настао срастањем предлога *из* с предлогом *крај* (с генитивом, на примјер: *крај мене*), по угледу на предлоге *накрāj* и *ѹкрај*: да утече ноћу *искрај* мене [ШМ 3900, **искрај** (с. 178)].

(3) Састављено се пише предлог *наспрама*, настао срастањем предлога *на* с предлогом *спрама* (с генитивом, на примјер: *спрама Русије*): а Турска је *наспрама* Русије – [ШМ 4006, **на спрема** (с. 182)].

(4) Растављено се пише веза предлога у и именице у акузативу множине (некадашњи акузатив двојине) *ѡчи* не само у непренесеном значењу кад се акценат не преноси на предлог: *С локве сваке сунце грије / ѣ у ѡчи нас ѡбаѡа*, [ШМ 4010 (141), у **очи** (с. 183)] него и у саставу фразеологизама кад се акценат преноси на предлог: *нѡ ѣистину ѹ очи говори*. [ШМ 598, у **очи** (с. 32)]; *свободно ме мош ѹ очи рѹжит* [ШМ 1419, у **очи** (с. 70)]. У примјеру из 1675. стиха:

опсѡа нам вјеру и Прѡрока
а опсѡа Курāн и султана
у средину овлике ѡрдијѣ,
а управо нама у очима.

[ШМ 1672–1675, у **очима** (с. 82)]

употријебљен је локатив умјесто акузатива као ефекат хиперкоректности па се узлазни акценат не може преносити, иначе би он правилно гласио *ѡисѡваѣѣ ѹ очи*.

Састављено се пише предлог *ѹочи*, посвједочен у *Горском вијенцу*: *Скупштина уочи Тројичина дне на Ловћену* [ГВ -1].

2.4. Посебну пажњу треба обратити на именице које се у неким случајевима пишу растављено од предлога, а у другим састављено с окамењеним предлогом.

свијем народом – [ШМ 2291]. Ми смо ипак и у претходном, основном издању примијенили састављено писање и у наведена два стиха: *на̄глас* (МАРОЈЕВИЋ 2018: 332, 380).

Растављено писање остављамо у фразеологизму *ис̄ѣан̄ѣӣнӣ на̄ глас* у значењу ‘бити на гласу, бити познат, бити славан’: Родос бјеше *на̄ глас* испануо, [ШМ 1582, **на глас** (с. 77)]. И у претходном, основном издању примијенили смо растављено писање: *на̄ глас* (МАРОЈЕВИЋ 2018: 350).

Растављено се пише предлошко-падежна веза *ѣз гласа* и поред тога што се акценат преноси на предлог: *Бошко Тѣмић и Марко Пјѣшивац ѣјевају ѣз гласа*. [ШМ -1, **из гласа** (с. 9)]; (*ѣз гласа*) [ШМ -166, **из гласа** (с. 15)]; (*ѣз гласа*) [ШМ -166, **из гласа** (с. 93)].

(5) Састављено се пишу прилози *ѣвијек* [ШМ 1481, 1482, 1873, **увијек** (с. 73 x 2), **у вијек** (с. 90)] и *дѣвијек*: он је рођен да довијек живи: [ШМ 2275, **до вијек** (с. 108)]; Ми смо у рат довијек с Турцима – [ШМ 2708, **до вијек** (с. 128)]; Ми смо муке довијек парали, [ШМ 2847, **довијек** (с. 138)]; да га наћи довијек нећемо – [ШМ 3500, **до вијек** (с. 163)]. Од прилога *довијек* раставља се рјечца *ни*, на коју се преноси акценат, али је иницијални вокал прилога дуг – (ни) *дѣвијек*: ал непросто никад ни дѣвијек, [ШМ 3484, **ни до вијек** (с. 162)], као и у прилогу *зѣдѣвијек*, који је настао срашћивањем с још једним предлогом *за*, на који се преноси акценат (уз састављено писање оба окамењена предлога с обликом именице *вијек*): прекида се данас *зѣдѣвијек* [ШМ 3390, **за довијек** (с. 157)].

И у *Горском вијенцу* састављено се пишу потпуно адвербијализоване предлошко-падежне везе: *зѣдѣвијек* [ГВ 962, 1694], (*и*) *дѣвијек* [ГВ 1657] и *дѣвијек* [ГВ 355, 2437].

Необична употреба предлога *до* с акузативом именице *вијек* само је привид: првобитно је то било срастање предлога *до* с већ формираним прилогом *увијек*, с прогресивним једначењем двају вокала, при чему се дужина вокала чува послје рјечце *ни* и предлога *за*, док се на почетку фонетске ријечи дужина скратила: до у *вијек* > до *ѣвијек* > до *ѣувијек* > до *ѣвијек* > до *ѣвијек*.

(6) Растављено се пишу предлошко-падежне везе *од вијѣка* и *до вијѣка* у значењу ‘откако/докле је (неко) жив’: Дѣде ли га ико од вијѣка? / Хоће ли га дати до вијѣка? [ШМ 1153–1154, **од вијѣка, до вијѣка** (с. 59)]. Први израз има још једну потврду: Али ко је воду од вијѣка [ШМ 1379, **од вијѣка** (с. 68)]. Други израз има још четири потврде (шесту смо реконструисали према другој публикацији претходно објављеног фрагмента спјева), а значење се у контексту конкретизује: част и брука живе до вијѣка, [ШМ 604, **до вијѣка** (с. 33)] ‘док је човјек жив’; а све опет живи до вијѣка – [ШМ 2132, **до вијѣка** (с. 101)] ‘док му је суђено да живи’; будале ће остат до вијѣка. [ШМ 2205, **до вијѣка** (с. 104)] ‘док су живе’; Ти о миру до вијѣка сањаш. [ШМ 2849, **до вијѣка** (с. 133)] ‘док си жив’; а ја не кћех никад ни до в’јѣка [ШМ 227, **до вијек** (с. 18)] ‘док сам жив’.

И у *Горском вијенцу* двапут је посвједочена предлошко-падежна веза *до вијѣка*, која има живу граматичку функцију и значење ‘до краја живота, док је (неко) жив’, па је треба писати растављено.

Први је примјер из 686. стиха, с тим што ми у претходном, 685. стиху реконструишемо предлог *с*: Што се [с] црнѣм задоји ђаволом / обешта се њему до вијѣка. [ГВ 685–686]. У првом издању израз је такође одштампан растављено: **Обешта се нѣму до виѣка** – (с. 26). У рукопису је написан састављено: **довѣка** (л. 8), умјесто прецртаног облика **задовѣкѣ**. Стихови дословно значе: ко се задоји истим млијеком као (црни) ђаво, тј. кога задоји ђаволова мајка макар да га и није родила, завјетује се ђаволу (брату по млијеку) на вјерност док је жив. А фигуративно, у контексту спјева, они имају сљедећи смисао: домаћи Турци (потурчењаци, исламизирани Срби), задојени „турском вјером” (исламом) као и прави Турци (= црни ђаво), завјетовали су се Турцима да им буду вјерни до краја живота. Измјена коју је пјесник учинио у рукопису никако не значи да су ријеч *заговѣјек* и предлошко-падежна веза *до вијѣка* синоними. Првобитна верзија (са **задовѣкѣ**) имала је значење ‘за вјечна времена, заувѣјек’, коначна пак (са **до виѣка**) значи ‘док је жив, до краја живота’.

У 1966. стиху *Горској вијѣнца*, који у првом издању гласи: **Охъ до Бога! а охъ до виѣка!** (с. 79), копулативни везник *а* (у значењу ‘и’) везује двије синтагме истог типа – *ох до Бога* и *ох до вијѣка*. То значи да у другом полустиху није посвједочен узвик *аох, како је текст погрешно интерпретиран у великом броју издања. У нашем основном издању *Горској вијѣнца* (у новом издању које је припремљено за подгорички ЦИД) анализирани стих у контексту реплике изгледа овако: *Ох до Бѡга ѿ ѡх до вијѣка*, / да чудно ли с главе погибосмо! [ГВ 1966–1967]. Суштина овог текстолошког рјешења састоји се у сљедећем: 1° израз *до Бога* је фразеолошка варијанта израза *до Бога се чује*; 2° *а* је саставни везник, па испред њега не треба писати запету; 3° израз *до вијѣка* није адвербијализован (као облици *говѣјек*, *заговѣјек*), него има живу граматичку функцију и значење ‘до краја живота, док је (неко) жив’. На ово значење указује, упућујући на синонимични израз „тешко мени до бога и до вијѣка”, један од првих Решетаревих критичара, Вељко Радојевић: „Тако ће узвикнути свака особа, која нема никакве наде у будућност и значи тешко мени докле сам жив” (Радојевић 1892: 158). Стих би требало интерпретирати са сљедећом прозодијом: [ѡх^добѡга || ѡ^ѡх | довијѣка] (неметрички акценти су на првом и петом слогу). Његово је значење: ‘жалост је толика да се до Бога чује и толика да се не може пребољети до краја живота’.

Овдје треба напоменути да акценатску варијанту *до вијѣка искључујемо и као алтернативну: да је Његош у генитиву имао акценат *вијѣка* показује наслов пјесме *Ноћ скуљѡа вијѣка* (у аутографу је посљедња ријеч написана са јатом: **вѣка**) (Маројевић 2017). Од два узлазна акцента овдје и на другим мјестима опредјељујемо се за дугоузлазни јер је такав изговор старији и подударан је с изговором једносложног рефлекса јата у аналогним случајевима.

3. Лексикализоване придјевске предлошко-падежне везе. Размотрићемо, на другом мјесту, везе предлога и падежног облика придјева које су у процесу лексикализације прешле у прилоге. У њима се остварује састављено писање, и оно је праћено (неповратним) преношењем акцента.

3.1. Прилози настали срастањем облика некадашњег (супстантивизираног) придјева неодређеног вида с предлогом пишу се састављено. У првом издању прилози *ўйраво* и *зълўду* одштампани су састављено, прилози *нїшїај'но*, *нїскоро*, *нїкрїво*, *ўйўсїто*, *зџдуїо*, *їдчисїто* и (осим по једног примјера) *їзнова* и *снџва* – растављено. У примјерима с окамењеним наставком *-о* то је био акузатив средњег рода, који се могао адвербијализовати и без предлога, у прилогу *їзнова* адвербијализована је веза предлога *из* и генитива средњег рода с наставком *-а* (прилог *снџва* је русизам), док је у примјеру *зълўду* представљена стара веза предлога *за* и акузатива придјева женског рода с наставком *-у*.

(1) Као и у првом издању: **управо** (с. 82, 135, 178), на почетку стиха: **Управо** (с. 84), састављено се пише прилог *ўйраво*: а управо нама у очима. [ШМ 1675]; управо би прѣгрст напунио, [ШМ 1710]; Па управо (да ти не замећем) [ШМ 2914]; да управо Гори Црној пође [ШМ 3902].

У првом издању *Луче микрокозма* примијењено је растављено писање прилога *ўйраво* (**у право**, с. 33): она ће ти управо открити [ЛМ 856].

У *Шћейану Малом* посвједочена је и непосредна творбена база разма-траног прилога, прилог *їрџво*, и у значењу 'истинито', на примјер: Није стїдно похвалит се прџво: [ШМ 450]; Кажуј прџво грднџ потурице [ШМ 647], и у значењу 'директно', на примјер: кад ево их прџво пўт Нџвџга [ШМ 630], али и у значењу 'стварно': прџво, кнеже, хођах га пџдићи [ШМ 1130]. У спјеву је потврђен и хомограф, именица *їрџво*: Аллџ-бїллџ, имаш прџво мўла: [ШМ 3598].

Прилог *їрџво* у значењу 'стварно' посвједочен је и у 133. стиху *Горскої вијенца*:

Нџда нема прџво нї у кџга
до ў Бога и у своје руке –
надање се наше зџкопџло
на Косово у једну гробницу.

[ГВ 133–136],

али се он често погрешно идентификује с именицом *прџво, а генитив именице *нџд* (значи 'надање, уздање') – с номинативом именице *нџда.

Што се тиче посвједоченог у *Шћейану Малом* прилога *ўйрџв*: Ћпрџв сада треба показати [ШМ 599]; ўпрџв главом у Вїсокў Пџрту. [ШМ 660]; Ћпрџв сў му седамнаест љетџ – [ШМ 2268]; Гоним ўпрџв седамдесет шесто, [ШМ 2543]; то је ўпрџв смијџшно мишљџње; [ШМ 2566]; Ја сам ўпрџв родом Далматинац, [ШМ 2951]; Ћпрџв чџвјек онда и погине [ШМ 3233], није било спорно састављено писање, ни у првом издању: **Управ** (с. 32, 35, 107, 121, 150), **управ** (с. 122, 137), него прозодија. Ми стављамо дужину на другом слогу јер полазимо од тога да је овај прилог настао адвербијализовањем везе предлога *у* и акузатива архаизма *прџв (именице која је припадала *ї-основама), а не скраћивањем прилога *ўйраво*. Дужину обиљежава и Михаило Стевановић са сарадницима у *Речнику Њџїџшева језика*: **ўпрџв**, али је тамо с дужином на другом слогу и прилог **ўпрџво**, а то није у реду: у прилогу *ўйраво* адвербијализацији је подвргнут облик неодређеног вида описног придјева *їрџво*, а не односног *їрџвџ*.

(2) Састављено се пише и прилог *н̄а̄ӣа̄ј'но*, у коме се остварује хетеро-вокалски дифтонг с неслоговним *и* на мјесту графеме **ј'** с постпозитивним апострофом: *Књ̄ӣоно̄ща му н̄а̄ӣа̄ј'но каже да му оно̄ ӣӣше архимандрит̄ӣ б̄а̄рск̄ӣ Д̄еб̄еља*, [ШМ -607, **на тајно** (с. 33)].

(3) Састављено се пише прилог *н̄аскоро* у значењу 'ускоро, у скорој будућности': *н̄аскоро* ће знати Црног̄орци [ШМ 1539, **На скоро** (с. 75)]; *н̄аскоро* ће Турци видијети [ШМ 3692, **На скоро** (с. 170)].

У спјеву је посвједочена и његова непосредна творбена база, прилог *скоро*, и у значењу 'недавно', на примјер: те сте скоро у Русију били [ШМ 160], и у значењу 'ускоро', на примјер: Скоро ћу ти казат калуђере [ШМ 1537].

(4) Састављено се пише и прилог *н̄акриво*: кад насаде *н̄акриво* држало – [ШМ 3317, **на криво** (с. 154)].

(5) Састављено се пише и прилог *ӯй̄ӯс̄т̄ӣо*: досадно је ӯп̄ӯст̄о брбљање, [ШМ 3414, **у пусто** (с. 159)]. Знак за краткоћу наводимо да се не би читао облик придјева одређеног вида у атрибутској функцији.

(6) Састављено се пише прилог *з̄а̄д̄ӯј̄о*: *Ш̄ћ̄е̄ӣан се г̄ӣже, сре̄т̄е̄ ѿа и одведе н̄а̄ с̄ӣр̄а̄ну, за̄д̄ӯј̄о се с њим забави*, [ШМ -2285, **за дуго** (с. 108)].

У спјеву је посвједочена и његова непосредна творбена база, прилог *г̄ӯј̄о*: које хоће да дуго живује, [ШМ 2349, **дуго** (с. 111)].

(7) Састављено се пише и прилог *ӣд̄ч̄ис̄т̄ӣо*: Све ми сада п̄д̄ч̄ис̄то причајте: [ШМ 880, **по чисто** (с. 47)]. Прозодију реконструирамо по угледу на савремено књижевно *н̄ач̄ис̄т̄ӣо*.

Посвједочена је бројним примјерима и творбена база, прилог *ч̄ис̄т̄ӣо*: чисто знади оче-игумане – [ШМ 38, **Чисто** (с. 10)]; П̄д̄ чем т̄а̄к̄о ти познаде чисто [ШМ 43, **чисто** (с. 11)]; мишљах чисто, бабове ми душе, [ШМ 1788, **чисто** (с. 87)]; до сада сам чисто двоумио, [ШМ 1936, **чисто** (с. 92)] и др.

(8) Састављено се пишу прилози *ӣзно̀ва* и (русизам) *сн̄д̄ва*: *изнова* сте мене зацарили [ШМ 411, **Изнова** (с. 25)]; да *изнова* о погрди ради. [ШМ 1891, **из нова** (с. 91)]; *ка̄ да̄ си се изнова родио*. [ШМ 2536, **из нова** (с. 121)]; да се с војском *изнова* удари – [ШМ 3808, **из нова** (с. 175)]; ви ме сада *снова* расцарите, [ШМ 415, **снова** (с. 25)]; у чему је *снова* загазио! [ШМ 3251, **с нова** (с. 151)]. У првом издању, као што видимо, састављено је одштампан само по један примјер ова два прилога.

И у првом издању *Луче микрокозма* примијењено је растављено писање прилога *ӣзно̀ва* (**из нова**, с. 43) умјесто састављеног: па бих друге *изнова* свјетове [ЛМ 1138].

(9) Састављено се пише прилог *з̄а̄л̄ӯду*: Да горимо свијећом – залуду: [ШМ 1837, **залуду** (с. 89)].

3.2. Састављено се пише адвербијализована веза предлог̄а *у* и *за* с бројем (ср.р.) *једно*.

(1) Предлог *у* и локатив броја (ср.р.) *једно* формирали су прилог: *За̄ӣр̄м̄ј̄е̄ше̄ т̄о̄й̄ови на св̄ѣ̄ дес̄е̄й̄ і̄ра̄гов̄а̄ ӣӯр̄скӣј̄ех̄ о̄коло̄ Ц̄рне̄ Г̄оре̄ ѿ̄ с̄ӣо̄ӣш̄ина*

yjèdnõm, [ШМ -815 (1)], који пишемо састављено. У савременом језику адвербијализација се остварује у вези предлога с акузативом броја, при чему се акценат помјерио (по аналогiji) на окамењени предлог како би се прилог (*yjèдно*) разликовао од живе предлошко-падежне везе (*yjèдно*). У првом издању адвербијализована предлошко-падежна веза одштампана је растављено: у **једном** (Стојковић 1851: 41).

(2) Прилог *zajèдно* карактерише потпуна адвербијализација, а акценат је обавезно на окамењеном предлогу (исто по аналогiji): *Oдоше на ручак серàскјер и вèзѝр босански заједно*, [ШМ -1037]; заједно се побисмо с Турцима [ШМ 2841]; *Сјèдајѹ на објед заједно бèллер-бèї, кàди-àскјер и два ѝаше*, [ШМ -4008]. И у првом издању примијењено је састављено писање: **заједно** (с. 54, 182), **Заједно** (с. 132).

4. (НЕ)ЛЕКСИКАЛИЗОВАНЕ ПРЕДЛОШКО-ПРИЛОШЕ ВЕЗЕ. На трећем мјесту разматрамо лексикализацију коју остварује предлог с већ адвербијализованим обликом.

4.1. У нашем критичком издању *Шћейана Малої* растављено се пишу предлошко-прилошке везе у којима прилог чува своје значење а акценат се не преноси на предлог **по**: *їо ѝѹрски*, **до**: *до їдслијед, до дàнас*, **од**: *од вàзда* и **из**: *из їрèкосвијейѝа*.

(1) Растављено пишемо, као и у првом издању: **по турски** (с. 37), предлошко-прилошку везу *їо ѝѹрски* (у њој прилог *їѹрски* чува своје примарно значење а акценат се не преноси на предлог), коју Његош употребљава под руским утицајем: Побратиме, по турски лудујеш – [ШМ 719].

Аналогни примјер је из *Горскої вијенца* – предлошко-прилошку везу *їо нàшки*: да је једном по нашики избројим [ГВ 2237] пишемо растављено, као и у првом издању: **по нашики** (с. 92). И у њој прилог *нàшки* чува своје примарно значење а акценат се не преноси на предлог.

(2) Растављено пишемо, као и у првом издању: **до послијед** (с. 13, 93), предлошко-прилошку везу *до їдслијед* (у њој прилог *їдслијед* такође чува своје примарно значење а акценат се не преноси на предлог): што би могло до пòслијед бити. [ШМ 104]; ї да ви се до пòслијед прича! [ШМ 1958].

(3) Растављено се пише, као и у првом издању: **до данас** (с. 165), предлошко-прилошка веза *до дàнас*: кà то људство до данас доживје. [ШМ 3579].

(4) Растављено се пише, као и у првом издању: **Од вазда** (с. 131), предлошко-прилошка веза *од вàзда* (у њој прилог *вàзда* такође чува своје примарно значење а акценат се не преноси на предлог): од вàзда сѹ Срби народ храбри. [ШМ 2810].

(5) Као и у основном издању, растављено пишемо везу предлога *из* и прилога *їрèкосвијейѝа*, а сам прилог, наравно, састављено: са Московом из прèкосвијета? (Маројевић 2018: 412 (3084)). Ово је четврта интерпретација другог полустиха, у коме је изостао други метрички акценат, тј. остварена једнотактност другог полустиха.

(2) Састављено се пишу прилози с окамењеним предлогом *од- одовуд*: одовуд се вртнути не може [ШМ 2823] и *одџу*: скоро отуд дошао ѿмане, [ШМ 3620]. У првом издању први је одштампан састављено: **Одовуд** (с. 132), а други растављено: **од туд** (с. 167).

(3) Састављено се пише прилог *унаџријед*, у једној нијанси (будућег) временског значења ‘убудуће’: унаџријед да сањат не смију [ШМ 1358, **У наџријед** (с. 67)]; да Бог даде унаџријед више. [ШМ 3047, **у наџријед** (с. 141)], и у другој нијанси (прошлог) временског значења ‘поприје’: Ја сам мало доша унаџријед [ШМ 3817, **у наџријед** (с. 175)]. И у првом издању *Луче микрокозма* растављено је написан прилог *унаџријед* (**у наџриједъ**, с. 33), у просторном значењу циља ‘ка наџријед’: поведе ме унаџријед мало [ЛМ 852].

У овом прилогу, и у све три нијансе значења, у морфемској структури имамо два окамењена предлога. Првобитно је предлог *на* срастао с прилогом *џријед*, па је формиран прилог *наџријед*, посвједочен и у *Шћеџану Малом*: крок наџријед нијеси шенуо, [ШМ 1547, **наџријед** (с. 75)], али његово писање није изазивало дилему.

(4) Састављено се пише прилог *унакрстџ*: па унакрст земље и свијета – [ШМ 163, **у накрст** (с. 15)].

И у овом примјеру у морфемској структури имамо два окамењена предлога. Прозодија показује да је адвербијализована, срастањем с новим предлогом *у*, предлошко-падежна веза *на у крстџ* у значењу ‘на укрштање’, па се акценат пренио на предлог *на*, са којим се сажело друго *у* с прогресивном асимилацијом (отуда дужина на компоненти [на]).

(5) Састављено се пише прилог *наџослом*: тад би ствари наџослом пошле. [ШМ 961, **на опослом** (с. 50)], као и његов антоним *наџџако* [ШМ 496, 1082, **наџако** (с. 28, 56)], али он није изазивао дилеме.

(6) Састављено се пишу прилози *надаље*, *навише* и *сувише*, настали срастањем предлога *на* и *су* с компаративима прилога *даље* и *више* (а не супстантивизираних придјева), уз обавезно преношење акцента: и ствари се надаље уреде: [ШМ 2903]; бџ ти коса навише порасла. [ШМ 1567]; спрам нама је јошт њега сувише. [ШМ 2745]; јошт сувише токе убојите [ШМ 3920]. У првом издању прва два прилога одштампана су растављено: **на даље** (с. 135), **на више** (с. 76), а само трећи, у обје потврде – састављено: **сувише** (с. 129, 179).

Не би се постављало питање вербализације стиха *Луче микрокозма*: јесте више, су више [сувише] шарова. [ЛМ 1046 (III 176)] да у првом издању није, очито штампарском грешком, архаични предлог *су* припојен компаративу прилога *више*: **сувише** (с. 40). Ту грешку је први исправио Павле Поповић у чланку у коме је разматрао одговарајући фрагмент *Луче*; исправку није примијенио Решетар, али јесу каснији приређивачи (о овом и неким другим питањима види подробније у раду Маројевић 2019).

4.3. Посебну пажњу треба обратити на прилог *саџ* (с варијантом *саџа*) који се у неким случајевима пише растављено од своје проклитике, а у другим састављено с њом.

(1) Састављено се пишу прилози срасли с предлогом *по-* *йòсаg*: ни посад се лијенит нећемо, [ШМ 2643, **по сад** (с. 126)] и *до-* *gòсаg*: у њима се досад ут'јецало [ШМ 143, **до сад** (с. 14)]; нèј'мā силе нит је досад било [ШМ 1504, **до сад** (с. 74)]; како год је досад пословао, [ШМ 1930, **досад** (с. 92)]; То смо дјелом досад показали; [ШМ 2642, **до сад** (с. 126)]; кад се досад силом нè урāдī – [ШМ 3601, **до сад** (с. 166)]. И у *Горском вијенцу* су посвједочени наведени прилози и пишу се састављено: *йòсаg* [ГВ 1663], *gòсаg* [ГВ 271, 1022, 1382].

Као што видимо, прилог *gòсаg* у првом издању *Шћејана Малој* растављено је одштампан четири пута, а састављено само једном. Исто шаренило запажамо и у првом издању *Луче микрокозма* – једном је прилог одштампан растављено: **До садъ** (с. 23), други пут састављено: **досадъ** (с. 68): досад су те струје и потоци [ЛМ 562]; које досад име не познаше [ЛМ 1833].

(2) Растављено се пишу предлошко-падежне везе *go саgā*: до сада сам чисто двоумио, [ШМ 1936, **До сада** (с. 92)]; ал нијесам до сада знавао [ШМ 2182, **до сада** (с. 104)] и *за саgā*: за сада се неће повратити [ШМ 1954, **За сада** (с. 93)], у којима прилог *саgā* чува своје примарно значење, а пошто је акценат узлазни, он се не преноси на предлог. И у *Горском вијенцу* посвједочена је предлошко-прилошка веза *go саgā*, која је у првом издању одштампана растављено: **до сада** (с. 86, 89), а у већини каснијих издања – састављено (изузетак су издања Риста Ј. Драгићевића). Ми се и овдје, из граматичких и прозодијских разлога, опредјелујемо за растављено писање. Из наше интерпретације произлази да прилог *саgā* има исти акценат и припада истој врсти ријечи у стиху гдје је употрејебљен самостално: па је *саgā*, што није никада, [ГВ 2109], и у стиховима гдје долази у комбинацији с предлогом *go*: (двадест их је до *саgā* казала!) [ГВ 2111]; нò зла чинит како смо до *саgā*, [ГВ 2170].

(3) Растављено се пише веза рјечце *gò* (с побочним акцентом) и прилога *саg*, у значењу 'сем сад': никад прīђе дò сād изнијели. [ШМ 2211, **до сад** (с. 105)], али то смо подробније образложили у студији о растављеном писању.

4.4. Састављено се пишу прилози настали срастањем прилога с другим прилогом, односно с именицом чији је номинатив, али само у временском значењу, могао имати прилошко значење.

(1) Прилог *ка̄йикаg* је настао редупликацијом прилога *каg* трансформисаног у парни везник, али су његове компоненте потпуно срасле (имају један акценат) те се пишу састављено: *Владика най̄мурен чий̄а* и *ка̄йикаg се й̄дòб-јехн̄е*. [ШМ -321, **каткат** (с. 21)]. Има двије потврде и у *Горском вијенцу*: *ка̄йикаg* [ГВ 1867, 2477].

У *Шћејану Малом* употрејебљен је и прилог *к̄уgā-к̄амо* – из силабичких разлога као полусраслица, с побочним акцентом на првој и главним на другој компоненти, па се пише с дивизом, али то је предмет посебног рада из ове серије.

(2) Састављено се пише прилог *с̄јӯй̄рāgāн*, настао срастањем прилога *с̄јӯй̄ра* и номинатива именице *ган* (у прилошком значењу): па с̄јутрāдāн пет стотинā врећā [ШМ 269, **с̄јутра дан** (с. 19)]; С̄јутрāдāн ми коња изведоше, [ШМ 286, **С̄јутра дан** (с. 20)].

5. ЗАМЈЕНИЧКЕ ПРЕДЛОШКО-ПАДЕЖНЕ ВЕЗЕ. Разврстаћемо их на праве (тј. именичке) замјенице [види т. 5.1] и на придјевске замјенице, које граматички припадају придјевима као врсти ријечи [види т. 5.2].

5.1. Везе предлога са замјеницом *циџџ* (ген. *циџџа*) у неким случајевима се пишу састављено – уколико је адвербијализација остварена, а у другим растављено – уколико је предлошко-падежна веза у живој граматичкој функцији.

(1) Састављено се пише, као и у првом издању: **зашто** (с. 39, 149), прилог за узрок *зџциџџо* у значењу 'из ког разлога' (са старим преношењем акцента), настао срastaњем акузатива замјенице, која у Његошевом језику у номинативу и акузативу гласи *циџџ*, с предлогом *за*:

Турци спремни на зло црногорско
(зна се зашто!) кад десе прилику,
[ШМ 754–755];

А зашто смо оно учинили
ода шта се хоћемо кајати?
[ШМ 3196–3197],

а жива предлошко-падежна веза *за циџџ* у значењу '(за) колико' пише се растављено:

рад бих био за штџ стџћ не могу –
за оваца мојих три хиљаде,
за мојџџех стотину волова –
да вас данас на сакупу није
јер се бојим бруке и грдила.
[ШМ 128–132].

У првом издању предлошко-падежна веза је одштампана састављено (са запетом испред ње на цезури): Рад бих био, зашто стећ' не могу, (Стољковић 1851: 14).

Аналогни примјер је из *Горској вијенца*.

Ја сам снџо што нијесам нигда
(мило ми је – за моје оруж'је!):
ноћас на сан Обилић пролеће
преко равна поља Цетињскога
на бијела хата ка на вџлу –
[ГВ 2381–2385].

Интерконтекстуална паралела помаже у тумачењу стихова. Контекст из *Шћейана Малој* значи 'дао бих три хиљаде својих оваца и стотину волова, које више не бих могао стећи, да нисте дошли на скуп (с лажним царем)'. Ратко (Рато) Чолаковић, родом из Риђана код Никшића, памти изразе типа *мило ми је за хиљаду динара*, *мило ми је за вола из јарма*, које је употребљавао његов отац Ђукан (1880–1960). Контекст пак из *Горској вијенца* треба схватити у смислу 'мило ми је у вриједности мог оружја', а не у смислу 'мило ми је јер је то добар знак за моје оружје'. (Унијели смо повлаку на цезури 2382. стиха *Горској вијенца* према издању Мира Вуксановића.)

(2) Растављено се пише предлог *og(a)* у живој граматичкој вези с генитивом анализирание замјенице, који у Његошевом језику гласи *џиџа*, у горе наведеном 3197. стиху (види т. (1)), при чему се акценат преноси на предлог. У првом издању предлошко-падежна веза је одштампана састављено: Одашта се хоћемо кајати? (Стојковић 1851: 149). У другој потврди предлог *og* нема тзв. покретно *a* па није изазивао недоумицу: зарећи се ни од шта не треба, [ШМ 1542, **ни од шта** (с. 75)].

(3) Растављено се пишу предлози *без* и *са* у живој граматичкој вези с генитивом замјенице *џиџо*, који, видјели смо, у Његошевом језику гласи *џиџа*, при чему се акценат преноси на предлог: да радимо без шта не можемо – [ШМ 790]; и без шта се повратити нећу [ШМ 1149]; Да је са шта, не бих ни жалио, [ШМ 3285]. И у првом издању предлошко-падежне везе одштампане су растављено: **без шта** (с. 40, 59), **са шта** (с. 152).

(4) Састављено се пише прилог *поћешџиџо* у значењу 'понешто': Поћешто сам њ ја тога гледа [ШМ 1385, **Поћешто** (с. 68)] и прилог *нипоџиџо*: да нипошто овамо не дођу: [ШМ 1008, **нипошто** (с. 52)]; беглер-бѣже, нипошто безбожан, [ШМ 1454, **нипошто** (с. 71)]. (Драгутин Костић прилог двапут раставља: ни по што.)

5.2. Издвојићемо везе предлога са замјеницом *ниџиџа*.

(1) Састављено се пише прилог *одниџиџа*: што је Шћепан, то је ствар одништа – [ШМ 3190], који је у првом издању одштампан растављено: **од ништа** (с. 148). Овдје је предлог *og* срастао са словенским генитивом (генитив с негацијом) *ни џиџа* > *ниџиџа*, а у структури реченице прилог *одниџиџа* има атрибутивну функцију и значење (ж.р.) 'ништавна'.

(2) Као и у првом издању: **изъ ништа** (с. 7, њ уместо њ штампарска је грешка), ми у издањима *Луче микрокозма* предлошко-падежну везу *изъ ниџиџа*, и поред тога што акценат преносимо на предлог, пишемо растављено:

Ово грко наслеђије људско
човјек чојку [чџ^еку], човјек себи дава,
најсретњи га [најсретњи^ага] из ништа [јзништа] стварају
ради смртне тужне армоније.

[ЛМ 117–120 (Пролог)].

Предлошко-падежну везу *изъ ниџиџа* у 7. стиху *Духовној завјешџиџања*, и поред тога што акценат преносимо на предлог, такође пишемо растављено:

Твоје је слово све из ништа [јзништа] сатворило,
Твоме је закону све покорно:
човјек је смртан и мора умријети

[ДЗ 7–9].

Растављено писање је и у рукопису: **изъ ништа** (л. 1).

У наведеним примјерима полазимо од тога да замјенички облик *ниџиџа* чува своје значење (у Његошевом језику *џиџа* је генитив према номинативу *џиџо* именичке замјенице за ствари).

5.3. Веза предлога с придјевском замјеницом у неким случајевима пише се састављено, уколико је адвербијализација остварена, а у другим – растављено, уколико је предлошко-падежна веза у живој граматичкој функцији.

(1) Састављено се пише прилог *сасвијем*, настао срастањем инструментала замјенице с предлогом *са*:

с вама бива сасвијем њнāче:
кад плачете – свāк ви се весели,
кад пōјете – свāк òкō вās плаче.
[ШМ 2168–2170],

а жива предлошко-падежна веза *са свијем* (и *са свијема*) – растављено:

Ў њем човјек лако виђет може
да је слијеп цар са свијем царством:
бй ли човјек који је при себи
дао себе овако рўжити?!
[ШМ 1631–1634];

Обећах му, ако га изгуби,
да ћу њему дароват слободу
са свијема грчким робовима,
поврāтит' њх њинијем кућама.
[ШМ 3911–3914].

У првом издању растављено је одштампана не само жива предлошко-падежна веза: **са свијем** (с. 80), **Са свијема** (с. 179), коју и треба писати растављено, него и прилог *сасвијем*, који треба писати као једну ријеч: С вама бива са свијем иначе: (Столковић 1851: 103). Исто тако, у првом издању растављено је одштампана не само жива предлошко-падежна веза *са свијем*, коју и треба писати растављено: *Повраћа се окружен са свим љаварима на Цейињу* [ШМ -436, **са свим** (с. 26)]; Србије са свим њеним градовима и кулама, [ШМ -1614, **са свим** (с. 79)] него и прилог *сасвим*: Црна Гора сасвим покорена. [ШМ 1490, **са свим** (с. 73)]; Сасвим мало, пāшо-Карāмане, [ШМ 1604, **Са свим** (с. 77)]; У Турску је данас сасвим друго, [ШМ 2752, **са свим** (с. 129)]; То је сасвим друкчије, сердаре: [ШМ 3350, **са свим** (с. 156)].

И у првом издању *Луче микрокозма* растављено је одштампана не само предлошко-падежна веза *са свијем* (**са свијемъ**, с. 75): биће она са свијем ужасом [ЛМ 2038 (VI 108)], него у оба стиха и прилог *сасвијем* (**са свијемъ**, с. 29, 75): „Сад си, мислим, сасвијем довољан [...]” [ЛМ 731 (II 181)]; с два сасвијем противна закона: [ЛМ 2023 (VI 95)].

(2) Растављено пишемо, као и у првом издању: **с свега** (с. 53), живу предлошко-падежну везу *с свега* у значењу ‘због свега’: да би с свега што ти причам дошли, [ШМ 1014].

5.4. Издвојићемо облик *сидѡа*.

(1) Прилог *сидѡа*, у значењу ‘зато, из тог разлога’, који у *Лучи микрокозма* није посвједочен у адвербијалној функцији, али јесте у *Шћейану Малом*, настао је адвербијализацијом предлошко-падежне везе „предлог *с* + замјеница

(ген. јд. ср.р.) *īdōiā*”. Пишемо га састављено иако је предлошко-падежна веза ту полуадвербијализована, па бисмо могли бити у дилеми. У посљедњем Његошевом спјеву прилог има шест потврда: највише су стога непоб’једни [ШМ 1521]; Стога су ме к теби ђтправѝли [ШМ 2320]; стога с неба паде у Тãртãру [ШМ 3027]; стога сам га врга у тавницу. [ШМ 3126]; стога ти се чини нѐмогѹћѐ. [ШМ 3832]; стога вјечно нѐк рѐбује – / Æллãх га је нама дао. [ШМ 4015 (146)]. У првом издању компоненте прилога досљедно су одштампане растављено: **с тога** (с. 74), **С тога** (с. 110, 140, 145, 17, 183).

У другом од наведених примјера могло би се поћи од везника узрочно-посљедичне саставне реченице *сīdōiā*, с тим што би се у том случају измјенила интерпункција (стих би почињао малим словом, а претходни би се завршавао запетом). И управо та блискост прилога и везника, и лак прелазак из једне врсте ријечи у другу, послужили су нам као додатни аргумент за исто, састављено писање у оба случаја.

(2) Везник *сīdōiā* посвједочен је у *Лучи микрокозма*, а настао је граматицизацијом хомофоничног прилога, па га, без дилеме, пишемо састављено: стога смртнѝ нãјсја[ј]н’јѝ поете [ЛМ 549 (I 349)]; стога коло што је које дãљѐ [ЛМ 1045 (III 175)]. У првом издању компоненте везника растављено су одштампане: **Съ тога** (с. 22, 40).

6. НЕПОТПУНО ГРАМАТИКАЛИЗОВАНЕ ПРЕДЛОШКО-ПАДЕЖНЕ ВЕЗЕ. У критичком издању *Шћейана Малої* растављено пишемо предлошко-падежне везе које се нису (потпуно) граматицизовале, тј. које нису потпуно прешле у сложене предлоге с генитивом, и које чувају именичко значење и самосталан именички акценат (без преношења на примарни предлог) – „*на срѐд* + генитив” [види т. 6.1]; „*у гнѐ* + генитив”, „*їд гнѐ* + генитив”, „*са гнѐ* + генитив” [види т. 6.2]; „*на вр̀х* + генитив”, „*са вр̀х* + генитив” [види т. 6.3].

6.1. Растављено се пише непотпуно граматицизована веза која се састоји од предлога *на* и акузатива именице *срѐд* испред друге именице у генитиву, једном у прози: *Начине му сјѐдницу на срѐд ѱоља ше сјѐднѐ.* [ШМ -189], а други пут у стиху: *на срѐд равна поља Цетињскога!* [ШМ 2934].

Растављено писање, према првом издању: *начине му сјѐдницу на сред поља те сјѐдне.* (Стољковић 1851: 16); *На сред равна поља Цетинскога.* (Стољковић 1851: 136), задржано је и у другом: *начине му сјѐдницу на сред поља те сјѐдне.* (Јовановић 1880: 17); *На сред равна поља цетињскога!* (Јовановић 1881: 113). Састављено пак писање примијењено је у трећем издању: *начине му сјѐдницу насред поља, те сјѐдне.* (Костић 1902: 18 (-191)); *Насред равна поља Цетинскога!* (Костић 1902: 161 (IV 3008)). Костића су касније слиједили и други приређивачи; разлике су се испољиле у писању великог слова: *насред равна поља цетинскога!* (Решетар 1926: 295 (IV 438)); исто (почињући стих великим словом) у Вушовић 1935: 241); *насред равна Поља Цетинскога.* (Стевановић 1952: 149)); *насред равна Поља цетињскога.* (Миловић 1965: 185); *насред равна Поља цетинскога!* (Недић 1964: 124; исто у Младеновић 2007: 178 (3007)). Растављено писање вратили смо ми у основном издању (Маролевић 2018: 397, 405). У погледу растављеног писања ми смо сагласни с првим и другим издањем, а у погледу писања великог слова у топониму – с првим

и трећим издањем; палатално њ прије нас је реконструисано само у другом издању и у издању Јевта Миловића.

Непотпуно граматикализована веза „*на срѣд* + генитив” представљена је у три стиха *Горској вијенца* (и једном у прози). У првом издању она је одштампана састављено само у 988. стиху: **Насредъ тебе Содомъ запушио!** – (Медаковић 1847: 37); **Ватра гори на средъ сѣнокоса,** (Медаковић 1847: 50); **А ево є на средъ нѣга шуплѣ,** (Медаковић 1847: 61); **момцы поставише кољиво на средъ великога гувна;** (Медаковић 1847: 109). У рукопису је (у 988. и 1285. стиху) предлошко-падешка веза оба пута написана (полу)растављено: **на средъ** [ВГ: л. 11, 14 об.], што је (у првом случају) навело Медаковића да је препише састављено.

У *Шћейану Малом* није представљена веза „*у срѣд* + генитив”, али јесте синонимична конструкција „*у средину* + генитив”:

опсѡва нам вјеру и Прѡрока
а опсѡва Кѡрѡн и султана
у средину овлике ѡрдијѣ,
а управо нама у очима.

[ШМ 1672–1675, у **средину** (с. 82)],

и она говори у прилог растављеног писања непотпуно граматикализоване везе „*у срѣд* + генитив”, која је представљена у два стиха *Горској вијенца*, и она је у првом издању – а у 1420. стиху и у рукопису: **у средъ** [ВГ: л. 16] – написана растављено: **У средъ подне, тамо и овамо,** (Медаковић 1847: 56); **У средъ подне да га човѣкъ сретне,** (Медаковић 1847: 61). Непотпуно граматикализована веза „*са срѣд* + генитив” представљена је пак у 461. стиху *Горској вијенца*, а и у њој је у првом издању примичењено растављено писање: **Какво роблѣ са средъ Горецрне?** (Медаковић 1847: 18), док је у рукопису она написана (полу)растављено: **са средъ** [ВГ: л. 5 об.].

Поставили смо питање: да ли сложене предлоге треба писати заједно и читати *насред*, *усред*, *сасред*, како то чине већином наши претходници, или их треба писати растављено и читати *на срѣд*, *у срѣд*, *са срѣд*, као непотпуно граматикализоване предлошко-падежне везе? Ми смо се у критичком издању *Горској вијенца* определијели за ово друго тумачење уз образложење (Маројевић 2005: 872–873), па то чинимо и у *Шћейану Малом*, најприје у основном издању (Маројевић 2018: 297, 405).

6.2. И именица *днѡ* с предлозима образује непотпуно граматикализоване везе „*у днѡ* + генитив”: Западосмо у днѡ Сѡторинѣ, [ШМ 629, у **дно** (с. 34)], „*ид днѡ* + генитив”: преко Чѣва и пѡ днѡ Црмницѣ [ШМ 2494, **по дно** (с. 118)] и „*са днѡ* + генитив”: са днѡ Чѣва до на врѣх Јѣднѡшѡ? [ШМ 1800, **Са дно** (с. 87)]. У посљедњем примјеру лексичка јединица *днѡ* понаша се као непромјенљива именица, па се употребљава и с предлогом *са* који иде с генитивом. То је показатељ да именица *днѡ* с генитивом слѣдеће именице образује неку врсту полусраслице с ослабљеним, побочним акцентом на компоненти *днѡ*.

Растављено писање примичењено је и у другом издању: Западосмо у дно Суторине, (Јовановићи 1880: 31); Преко Чева и по дно Црмнице, (Јовановићи 1881: 99); Са дно Чева до на врх Једноша, (Јовановићи 1881: 74).

У трећем издању, Драгутина Костића, предлошко-падежне везе одштампане су састављено: Западосмо удно Суторине, (Костић 1902: 39 (632)); Преко Чева и подно Црмнице, (Костић 1902: 140 (2567)); Садно Чева до наврх Једношах: (Костић 1902: 103 (1841)), што прихвата Милан Решетар (РЕШЕТАР 1926: 208 (I 635), 252 (III 122), 279 (III 848)), а за њим Данило Вушовић (ВУШОВИЋ 1935: 171 (I 635), 208 (III 122), 229 (III 848)); Вушовића је слиједио Михаило Стевановић, а њега каснији приређивачи. Растављено писање вратили смо ми у основном издању (МАРОЛЕВИЋ 2018: 312, 360, 389).

6.3. Поставили смо питање: да ли у стиховима *Горској вијенца*: **Него да ми на врхъ главе стои** – (МЕДАКОВИЋ 1847: 36); **Кадъ дођосмо на врхъ Поточинахъ!** (МЕДАКОВИЋ 1847: 53) и у стиху *Луче микрокозма*: **На врхъ горе тронъ се гордый выси**, (с. 27) треба писати сложени предлог заједно и читати га *наврх*, како то чине новији приређивачи, или треба писати растављено и читати *на врх* као непотпуно граматикализовану предлошко-падежну везу? Ми смо се у критичким издањима *Горској вијенца* и *Луче микрокозма* определијелили за ово друго тумачење уз образложење (МАРОЛЕВИЋ 2005: 870–871; МАРОЛЕВИЋ 2016: 536–537), па то чинимо и у издању *Шћејана Малој*, у стиховима: са днѡ Чѣва до на врхъ Јѣднѡшѡ – [ШМ 1805]; кад је на врхъ језика, причајте, [ШМ 3326]. И у првом издању непотпуно адвербијализована предлошко-падежна веза „на врх + генитив” одштампана је растављено: **на врх** (СТОЛКОВИЋ 1851: 88, 155).

Пошто је први примјер описан [види т. 6.2], овдје ћемо дати преглед само за други примјер. Растављено писање примијењено је у другом издању: Кад је на врхъ језика, причајте, (ЈОВАНОВИЋИ 1881: 128). У трећем издању, Драгутина Костића, предлошко-падежна веза одштампана је састављено: Кад је наврхъ језика, причајте, (Костић 1902: 180 (3400)), што прихвата Милан Решетар (РЕШЕТАР 1926: 310 (IV 832)), а за њим Данило Вушовић (ВУШОВИЋ 1935: 254 (IV 832)); Вушовића је слиједио Михаило Стевановић (СТЕВАНОВИЋ 1952: 169 (IV 830)), а Стевановића Владан Недић и Јевто Миловић. Растављено писање вратио је Александар Младеновић: Кад је на врхъ језика, причајте, (МЛАДЕНОВИЋ 2007: 199 (3399)), а затим и ми у основном издању (МАРОЛЕВИЋ 2018: 422).

У *Горском вијенцу* је посвједочена и непотпуно граматикализована предлошко-падежна веза у *врх*: у врхъ равне горе Вртијелке [ГВ 1049], која је растављено и у првом издању одштампана: **У врхъ равне горе Вртијелке**, (МЕДАКОВИЋ 1847: 40), и у рукопису написана: **у врхъ** [ВГ: л. 7], али је новији приређивачи пишу састављено.

Предлошко-падежна веза (у функцији сложеног предлога) *са врх* у стиху *Горској вијенца*: Докле трећи са врхъ зида викни: [ГВ 1602] одштампана је састављено и у првом издању: **Докле трећии саврхъ зида викни**: (МЕДАКОВИЋ 1847: 62), и у каснијим издањима. Ми се и овдје опредјељујемо за растављено писање и за непреношење акцента на примарни предлог.

6.4. У стиху: дочекај их на врхъ од ножевѡ, [ШМ 2234, **на врх** (СТОЛКОВИЋ 1851: 106)] посвједочена је именица у акузативу између два предлога, и има главни, дугосилазни акценат. У горњим примјерима, као и у примјеру који слиједи, акценат је побочни, краткосилазни.

У примјеру: од вр̂[x] главе до зѣленѣ траве. [ШМ 977] представљена је непотпуно адвербијализована предлошко-падежна веза „од вр̂х + генитив”. Овдје треба реконструисати финални сугласник *x* у компоненти *вр̂х*, који се испред другог задњонепчаног сугласника *ī* у сандхију фонолошки не губи него само фонетски слаби – остварује се продужена оклузија и јединствена експлозија.

У првом и каснијим издањима (осим Костићевог) примијењено је растављено писање, а није ни у једном прије наших васпостављено *x*: Од вр главе до зелене траве. (Стојковић 1851: 51; Јовановић 1880: 44; Вушовић 1935: 183 (II 133)); од вр главе до зелене траве. (РЕШЕТАР 1926: 222; СТЕВАНОВИЋ 1952: 56; МЛАДЕНОВИЋ 2007: 73 (1010)). У трећем издању, Драгутина Костића, предлошко-падежна веза је представљена као једна ријеч: Одвр главе до зелене траве. (Костић 1902: 58 (1010)). Парни предлози (*ог... го*) искључују састављено писање, па га зато нису примјењивали каснији приређивачи.

Тек је у нашем основном издању (МАРОЈЕВИЋ 2018: 327) васпостављен изостављени сугласник *x*. Додуше, Владан Недић и Јевто Миловић на изостављени сугласник указују стављањем апострофа: од вр' главе до зелене траве. (Недић 1964: 48; Миловић 1965: 69).

7. Исходи. Сабраћемо резултате примјене метода реконструкције синтаксичке творбе и монолексмне и полилексмне интерпретације некадашњих двокомпонентних предлошко-падежних и сродних веза. Ако се изузме опис општих начина постанка и творбеног поступка, којим су биле подвргнуте све анализиране јединице, коначне резултате творбених процеса могли бисмо приказати кроз четири типа односа с низом подтипова, при чему у текстошкој интерпретацији користимо допунске параметре.

7.1. Прво ћемо уопштити примјере с именицом као другом компонентом.

(1) Растављено се пишу предлошко-падежне везе које се нису (потпуно) адвербијализовале, у којима именица чува своје значење и може да не преноси акценат на предлог, на примјер: *на зло* и *на злѡ* (види т. 2.1.(1)), а састављено именице с окамењеним предлогом, тј. предлошко-падежне везе које су се потпуно адвербијализовале и у којима се обавезно преноси акценат на предлог, на примјер: *наздрѡвље!* (види т. 2.2.(1))

(2) Прилози, тј. примјери у којима је остварена адвербијализација предлошко-падежне везе, без даље граматикализације, пишу се растављено, на примјер: (стати) *на крѡј*, (сакрити се) *ѹ крѡј* (види т. 2.3.(1)), (говорити) *ѹ очи* (види т. 2.3.(4)), да би се разликовали од својих хомофона (= исти изговор) који су граматикализацијом као наредним творбеним поступком прешли у предлоге а који се пишу састављено: *накрѡј* (поља), *ѹкрѡј* (ватре); *ѹочи* (Тројичина дне). Такво, различито писање условљено је потребом да прилози не би с предлозима били и хомографи (= исто писање).

(3) Окамењене предлошко-падежне везе с компонентом |бог| кад се она не односи на хришћанскога једнога Бога пишу се с малим словом **б** и састављено: *забоѡа*, *дѡбоѡа*, *ѹдѡбоѡом*, *бѡѡме*, осим израза *го злѡ бѡѡа*, који сеже у паганску епоху вјеровања у више богова а који се пише растављено (види т. 2.4.(1)).

(4) У неким примјерима диференцирање растављеног и састављеног писања прати не само различито значење него и различито граматичко оформљење: *нăĭĭlās* (у фразеолошкој употреби ипак *ĭsĭanūĭĭi nă ĭlās*), али *ĭz ĭlāsca* (види т. 2.4.(4)); *đōvĭĭĕk*, али *đo vĭĭĕka* (види т. 2.4.(5–6)); поред тога, различито писање условљено је различитошћу творбене базе: прилози *нă-ĭĭrāĭ* и *бĕsĭrāĭa* мотивишу се именицом *ĭrāĭ*¹ у значењу ‘отисак корака’, а израз *og ĭrāĭa* – именицом *ĭrāĭ*¹¹ у значењу ‘преци/потомци’ (види т. 2.4.(3)).

7.2. Лексикализовањем везе предлога и падежног облика придјева остварују се досљедно прилози. Потпуна адвербијализација као подврста транспозиције условљена је овдје двама моментима. С једне стране, преношење односно помјерање акцента у њима се стабилизовало и постало је неповратно. С друге стране, остварују се двије фазе транспозиције, тј. адвербијализацији је претходила супстантивизација придјевске ријечи.

Потпуно адвербијализоване предлошко-прилошке везе пишу се састављено, као и прилози настали срастањем прилога с другим прилогом, а растављено предлошко-прилошке везе у којима прилог чува своје значење а акценат се не преноси на предлог. Проблем је представљао, као тамно мјесто, веза предлога *из* и прилога *ĭrĕkosvĭĭĕĭĭa* (види т. 4.1.(5)), мада се она ничим не разликује од других примјера из ове друге групе. Адвербијалне варијанте *đōsag* (види т. 4.3.(1)) и *đo sâgā* (види т. 4.3.(2)) разликују се и прозодијски, и облички, па то условљава и разликовање ортографема.

7.3. Кад је ријеч о везама предлога са замјеницама, ствар је једноставна: пише се састављено, уколико је адвербијализација остварена, а растављено, уколико је предлошко-падежна веза у живој граматичкој функцији. У примјерима гдје су могуће грешке потребно је укључити параметар прозодијске интерпретације и параметар супституције.

(1) Прилози за узрок (зна се) *zăĭĭĭĭo* односно за циљ *zăĭĭĭĭo* (смо учинили) карактерише обавезно (старо) преношење акцента и могућност замјене описним прилошким изразом *zboĭ ĕeĭa* (за узрок) односно *rađi ĕeĭa* (за циљ), док предлошко-падежна веза у живој граматичкој функцији за *ĭĭĭĭđ* има непренесени акценат и може се замијенити изразом *za koliko* (види т. 5.1.(1)).

(2) Облик *đnĭĭĭĭĭa* је адвербијализован (у контексту из *Шĕĭĭĭana Малоĭ* има и атрибутивну функцију), па се пише састављено, као једна ортографема (види т. 5.2.(1)), док у изразу *ĭz nĭĭĭĭĭa* (стварати, сатворити), у контекстима из *Луче микрокозма* и *Духовноĭ завјешĭĭĭања*, именичка замјеница има објекатску функцију и пише се растављено од предлога, као двије ортографеме (види т. 5.2.(2)).

(3) Веза предлога *са* и придјевске замјенице (инстр.) *svĭĭĭĕm* пише се растављено јер замјеница чува своју примарну атрибутивну функцију и не преноси акценат, док се прилог *sâsvĭĭĕm* пише састављено уз обавезно преношење акцента. Поред прозодије и синтаксичке функције као параметара, од значаја је истаћи двије фазе транспозиције: најприје је придјевска замјеница супстантивизирана (у суштини, с обзиром на чување упућивачког значења: прешла у именичку замјеницу), а затим се њен облик и адвербијализовао.

(4) За ортографему *сѣдѣа* оставили смо унеколико дилему. А дилема се тиче дијахроне фазе: конструкција *с* + генитив губила је живо узрочно значење, али га није још била и потпуно изгубила, као у савременом језику.

7.4. Растављено пишемо предлошко-падежне везе које се нису (потпуно) граматикализовале, тј. које нису потпуно прешле у нове, сложене предлоге с генитивом, и које чувају (ослабљено) именичко значење и самосталан именички акценат (без преношења на примарни предлог).

(1) Конструкције „у *гнѡ* + генитив”, „*ид* *гнѡ* + генитив”, „*са* *гнѡ* + генитив” показују губљење деклинације именице *гнѡ* и преображај главног акцената у побочни, па се она трансформисала у својеврсни префиксоид.

(2) Конструкције „*на* *срѣд* + генитив”, „у *срѣд* + генитив”, „*на* *срѣд* + генитив” показују исте особине, с тим што је именица *срѣд* у њима архаизам (да је у живој употреби изван ове конструкције, именица **срѣд* би имала дугосилазни акценат).

(3) Конструкције „у *врѣх* + генитив”, „*на* *врѣх* + генитив”, „*са* *врѣх* + генитив”, „*од* *врѣх* + генитив” такође показују губљење деклинације везане именице *врѣх* и преображај главног акцената у побочни, при чему се она трансформисала у префиксоид и не прати прозодију слободне именице *врѣх* (губљење финалног полугласника условило је дужење слоготворног *р* у коријену слободне именице).

(4) Сличну појаву, чување краткоће коријенског вокала с побочним краткосилазним акцентом, имамо у фразеологизму *гѣ ѿе бѡѣ сѣчѣвѣ*, у којем бисмо ортографему **бог** писали с малим почетним словом (оптативна конструкција *нека ѿе Бѡѣ сѣчѣвѣ*, с властитом именицом **Бог** и дугосилазним главним акцентом на компоненти *Бѡѣ*, имала би друкчије и нефразеолошко значење). Појаву наводимо као прозодијску паралелу двају претходних примјера.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

- АЛЕКСАНДАР КАРАЂОРЂЕВИЋ 1931: А. *Виенацъ ѿрскій* [аутограф рукописне верзије *Горској вијенца* Петра Петровића Његоша из 1846. године]. Љубљана, 1931.
- ВГ: *Виенацъ ѿрскій* [види факсимил аутографа у: Александар Карађорђевић 1931; Миловић 1982; Павићевић 1985: 5–41].
- ВУШОВИЋ 1935: *Цјелокујна гјела* Петра Петровића Његоша. У редакцији Данила Вушовића. Београд: Народна култура, 1935.
- ГВ: *Горски вијенац* [у: Маројевић 2005: 35–218 (критичко издање); Маројевић 2018: 161–265 (основно издање); акценатско издање (у рукопису); прво издање: Медаковић 1847].
- ЈОВАНОВИЋИ 1880: *Лажни цар Шћејан Мали*: Историјско збитије XVIII. вијека. Сачинио Петар Петровић Његош владика црногорски. Ново издање. Панчево: Накладом Књижаре браће Јовановића, [1880], 1–64. (Народна библиотека браће Јовановића. Свеска 5).
- ЈОВАНОВИЋИ 1881: [Само на корици:] *Лажни цар Шћејан Мали*. [Панчево, 1881], 65–152. (Народна библиотека браће Јовановића. Свеска 7).
- КОСТИЋ 1902: *Лажни цар Шћејан Мали*: Историческо збитије осамнаестог вијека. Од Петра Петровића Његоша. [Предговор написао Јаша М. Продановић. Приредио Драгутин Костић]. Београд–Загреб: Штампарија Мила Маравића, 1902. (Српска књижевна задруга, 63). [Првом пагинацијом штампани су, накнадно, предговор и биљешка о издању потписана са С. К. 3].

- ЛМ: *Луча микрокозма* [у: Маројевић 2016: 19–101 (репринт првог издања), 105–224 (критичко издање), 903–1020 (акценатско издање); Маројевић 2018: 67–149 (основно издање)].
- МАРОЈЕВИЋ 2005: Петар II Петровић-Његош. *Горски вијенац*. Критичко издање. Текстологија. Редакција и коментар Радмило Маројевић. Подгорица: ЦИД, 2005.
- МАРОЈЕВИЋ 2016: Петар II Петровић-Његош. *Луча микрокозма*. Критичко издање. Текстологија. Редакција и коментар Радмило Маројевић. Подгорица: ЦИД – Цетиње: Narodni muzej Crne Gore, 2016.
- МАРОЈЕВИЋ 2017: Петар II Петровић-Његош. *Биљешница*. Критичко издање. Текстологија. Редакција и коментар Радмило Маројевић. Подгорица: ЦИД, 2017.
- МАРОЈЕВИЋ 2018: Петар II Петровић-Његош. *Луча микрокозма. Горски вијенац. Шћејан Мали*. Основно издање. Ортографија и ортоегија. Редакција и коментар Радмило Маројевић. Никшић: Будимљанско-никшићка епархија – Београд: Друштво за неговање Његошевог дела, 2018.
- МАРОЈЕВИЋ 2019: Радмило Н. Маројевић. Павле Поповић као његошолог. (Увод. Фрагменти 1–3). *Научни сасјанак славистија у Вукове дане* (Београд, 13–15. IX 2018) 48/2 (2019): 31–43.
- МАРОЈЕВИЋ 2020: Петар II Петровић-Његош. *Шћејан Мали*. Критичко издање. Текстологија. Редакција и коментар Радмило Маројевић. Подгорица: ЦИД – Цетиње: Народни музеј Црне Горе, 2020.
- МАРОЈЕВИЋ 2021а: Радмило Н. Маројевић. Вербализација текста *Шћејана Малој*: (Реконструкција растављеног писања). *Сјудује срјске и словенске*, Серија I: *Срјски језик* 25 (2021): 5–41.
- МАРОЈЕВИЋ 2021б: Радмило Маројевић. Вербализација текста *Шћејана Малој*: (Реконструкција састављеног писања). *Зборник Мајнице срјске за филолојију и линвистику* LXIV/1 (2021): 25–46.
- МАРОЈЕВИЋ 2021в: Радмило Маројевић. Реконструкција полусастављеног писања и писање диверба (вербализација текста Његошевог Шћејана Малог). *Зборник радова Филозофској факултетна Универзитетна у Приштини* (Косовска Митровица) L1/4 (2021): 3–25.
- МЕДАКОВИЋ 1847: *Горскій виенацъ*. [Историческо событіе при свршетку XVII вѣка. Сочиненіе П[етра] П[етровића] Н[ѣгоша.] владыке черног[р]скога. [Приредіо Милорад Медаковић]. У Бечу: словима ч[астнихъ] о[таца] мехитариста, 1847.
- МИЛОВИЋ 1965: Петар II Петровић-Његош. *Лажни цар Шћејан Мали*. [Приредіо за штампу и прилоге написао Јевто М. Миловић]. Титоград: Графички завод, 1965. (Библиотека „Луча“, 15).
- МИЛОВИЋ, Јевто М. *Рукопис „Горској вијенца“ Пејтра II Пејтровића Њејоша*. Титоград: Црногорска академија наука и умјетности, 1982.
- МЛАДЕНОВИЋ 2007: Петар II Петровић-Његош. *Лажни цар Шћејан Мали*. Приредіо Александар Младеновић. Подгорица: Црногорска академија наука и умјетности, 2007. (Сабрана дјела Петра II Петровића Његоша. Критичко издање. Књига трећа).
- НЕДИЋ 1964: Петар Петровић Његош. *Лажни цар Шћејан Мали. Писма*. [Избор Војислав Ђурић. Редакција Владан Недић]. Нови Сад: Матица српска – Београд: Српска књижевна задруга, [1964]. (Српска књижевност у сто књига. Књ. 22. Петар Петровић Његош, II).
- ПАВИЋЕВИЋ 1985: Петар II Петровић-Његош. *Горски вијенац*. Уредник Бранко Павићевић. Титоград: Црногорска академија наука и умјетности, „Побједа“ – Цетиње: „Обод“ – Београд: „Велко Влаховић“, 1985. [Издање садржи факсимил рукописа (5–41) и репринт првог издања (43–169)].
- РЕШЕТАР 1926: [Целокупна дела Петра Петровића Његоша. Књига прва. Већа дела]. *Горски вијенац. Луча микрокозма. Шћејан Мали*. У редакцији Милана Решетара, Београд: Државна штампарија, 1926.
- СТЕВАНОВИЋ 1952: Петар Петровић Његош. *Шћејан Мали*. [Текст приредили за штампу Михаило Стевановић и Радован Лалић. Биљешке и објашњења написао Михаило Стевановић]. Београд: Просвета, 1952. (Целокупна дјела П. П. Његоша. Књига четврта).
- СТЕВАНОВИЋ и др. 1983 I: *Речник језика Пејтра II Пејтровића Њејоша*. [На корици: *Речник Њејошева језика*]. Израдили Михаило Стевановић и сарадници Милица Вујанић, Милан Одавић и Милосав Тешић. Уредник Михаило Стевановић. Књ. I. Београд: Српска књижевна задруга и др., 1983.
- СТОЈКОВИЋ 1851: *Лажни цар Шћејан Мали*: Историческо Збитије Осамнајестого вијека. Пјесмотворје Његове Свјетлости Петра Петровића Његоша, Владике и Господара Црнегоре. [На 9. страни:] *Шћејан Мали*. Повјестно збитије, у пет дјествијах. [На насловној страни:]

Издао 1851. године Андрија Стојковић у Трсту. [На корици:] У Југославији. [На полеђини насловне стране испод мота:] Печатња браће Жупана у Загребу 1851.
ШМ: *Шћепан Мали* [у: Маројевић 2020: 19–225 (репринт првог издања), 227–486 (критичко издање), 1011–1153 (акцентаско издање); Маројевић 2018: 289–449 (основно издање)].

Радмило Мароевич

ЛЕКСИКАЛИЗАЦИЈА ПРЕДЛОЖНО-ПАДЕЖНИХ СОЧЕТАНИЈ
И РОДСТВЕННИЈЕ ЈАВЛЕНИЈА КАК ТЕКСТОЛОГИЧЕСКАЈА ЗАДАЧА
(на материјале поеме «Щепан Мали» Петра Негоша)

Резюме

В серии работ, в которой настоящая статья является заключительным сегментом, критически обосновывается подготовленное автором научное издание поэмы «Щепан Малий» сербского поэта эпохи романтизма Петра II Петровича-Негоша на уровне текста (в аспекте словообразовательном и лексикологическом). В настоящей статье серии рассмотрены спорные вопросы реконструкции слитного или раздельного написания первичных предложно-падежных словосочетаний, подвергшихся полной или частичной адвербиализации (переход в наречия) и граматикализации (переход в предлоги).

Исследование, которое преследует не только практические текстологические цели, строится на основе теории о вербализации текста, а также на учении о частях речи в сербском языке. Заключительные этюды статьи посвящены дополнительным методам в текстологической теории и практике. В статье, помимо текстологических задач, выдвигаются теоретические вопросы разработки и лексикографического описания рассматриваемых типов слов, причем вводится термин «орфографема» в значении ‘орфографическая презентация лексических и грамматических единиц’.

В работе применяется интертекстуальный сопоставительный подход: примеры, засвидетельствованные в поэме «Щепан Малий», сравниваются с контекстами поэм Негоша «Горный венец» и «Луч микрокосма».

Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за славистику
Студентски трг 3, 11000 Београд, Србија
radmilo@mail.ru

(Примљено: 27. априла 2021;
прихваћено: 28. октобра 2021)